

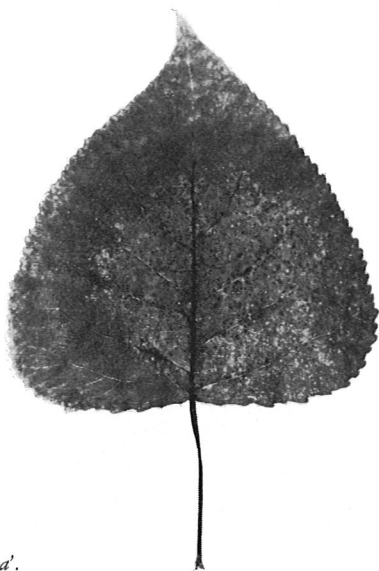

Fig. 4. 'Serotina'.

vlak vlak; steel korter dan $\frac{1}{2} \times$ hoofdnerf ($s/hn = 0,44$); aan de bovenzijde over ongeveer $\frac{1}{3}$ van de lengte (vanaf de bladvoet) behaard (loep); jonge blaadjes groen met bruine tint.

Scheut: lenticellen ovaal tot kort lijnvormig, $\frac{1}{2}$ -3 mm, meestal $\frac{3}{4}$ -1 $\frac{1}{2}$ mm; knoppen vrij stomp, aanliggend, ca. 6 mm, meer of minder roodbruin of paars.

Zijtakken: tot ongeveer $\frac{1}{2}$ van de hoogte of meer veel takken; takhoek 70° .

Karakteristieke kenmerken: korte, gedeeltelijk behaarde, steel; blad min of meer driehoekig met rechte of iets hartvormige voet; jonge blaadjes met weinig bruin; veel zijtakken.

Verschillen met andere rassen: van alle rassen, behalve 'Marilandica' te onderscheiden door het grote aantal zijtakken met een grote takhoek en de gedrongen habitus; tevens door de korte bladsteel. Van 'Marilandica' te onderscheiden door het meer driehoekige blad van 'Serotina de Champagne', waarvan de rand weinig of niet gegolfd is en dat vrijwel nooit een wigvormige voet heeft; verder door de beharing van de steel en de lichtere kleur van de jonge blaadjes.

cv. Serotina, ♂ (fig. 4).

Ontluiking: half april tot eerste week van mei, de laatste van alle handelsrassen.

Blad: hoofdnerf ongeveer even lang als de grootste breedte, enigszins variërend ($b/hn = 0,95$ -1,03); voet recht of iets hartvormig; top toegespitst of spits; bladoppervlak vlak; nerfhoek vaak vrij groot (74°); steel iets korter dan $\frac{1}{2} \times$ hoofdnerf ($s/hn = 0,46$), overwegend rood; jonge blaadjes groenbruin.

Scheut: vooral aan de zonzijde overwegend bruinpaars; lenticellen rond tot kort lijnvormig, $\frac{1}{2}$ -4 mm, meestal 1 $\frac{1}{2}$ -2 mm; knoppen slank, spits, aanliggend, 6-7 mm, paars.

Zijtakken: weinig of geen.

Karakteristieke kenmerken: vrij korte steel, die vrijwel steeds opvallend rood is, jonge blaadjes groenbruin; scheut overwegend bruinpaars.

Verschillen met andere rassen: door de relatief veel kortere bladsteel gemakkelijk te onderscheiden van 'Dorskamp', 'Flevo', 'I 214' en 'Regenerata Duitsland'. Van 'Robusta', 'Zeeland', 'Heidemij', 'Lõns', 'Marilandica' en 'Serotina de Champagne' vooral te onderscheiden door de, onder vrijwel alle omstandigheden, opvallend donkere bladsteel en scheut van 'Serotina'. Door de bijzonder grote nerfhoek en het zadelvormige blad van 'Gelrica' hiervan te onderscheiden.

(slot volgt)

Ir. H. A. van der Meijden / Populier en wilg in de Nederlandse bosstatistiek

Directeur Stichting Industrie-Hout

Eén van de activiteiten van het Staatsbosbeheer bestaat uit het samenstellen van een bosstatistiek. Met één woord wordt hiermee een arbeidsterrein aangeduid dat niet alleen omvangrijk maar ook gecompliceerd is, en dat van zeer grote betekenis is voor allen die bij de bosbouw zijn betrokken en met het Nederlandse hout te maken hebben. Het gaat nl. om het verzamelen van gegevens over de houtsoortensamenstelling, leeftijdsverdeling, groei en vele andere facetten van onze bossen en andere beplantingen.

Deze activiteit van het Staatsbosbeheer ontstond toen in 1937 de Minister van Economische Zaken opdracht gaf tot „het samenstellen van een statistiek van houtopstanden, woeste gronden en weg- en grensbeplantingen”. Naar aanleiding hiervan verscheen in 1946 een publikatie, getiteld: „De Nederlandsche Boschstatistiek”. In 1952 werd door een „Commissie voor de Boschstatistiek”, in opdracht van de direktie van het Staatsbosbeheer vastgesteld hoe men zou kunnen komen tot een tweede Nederlandse bosstatistiek. Deze werd van 1952-1963 samengesteld, waarbij geleidelijk van gebied naar gebied werd gewerkt.

Dit immense werk, gepubliceerd in de periode van 1955-1966, heeft geleid tot een rijk geschakeerde serie gegevens betreffende de Nederlandse bossen, weg- en grensbeplantingen en woeste gronden. Rijk geschakeerd, omdat deze gegevens behalve op

oppervlakten en houtsoorten ook betrekking hebben op bezitsvorm, geografische verspreiding van de beplantingen, grootte van de boscomplexen, leeftijd, groeiklasse, houtvolume en jaarlijkse bijgroei.

1. Het Nederlandse bos.

a) Oppervlakte.

Het blijkt dat de Nederlandse bosoppervlakte ruim 260.000 ha beslaat, met uitzondering van de bosjes die kleiner zijn dan $\frac{1}{2}$ ha. Het is bekend dat deze bosoppervlakte niet evenredig over de verschillende provincies is verdeeld. Zo bestaat in de provincie Gelderland 15,4 % van de totale oppervlakte uit bos, in de provincie Utrecht 13 %, terwijl de provincies Noord-Brabant en Limburg ruim 12 % bos bezitten. De provincies Groningen en Zeeland daarentegen hebben minder dan 1 % bos, terwijl onze dichtbevolkte provincies Noord- en Zuid-Holland slechts resp. 3,6 en 1,6 % bos hebben.

Van het Nederlandse bos is 13,5 % niet van belang voor de houtproductie, hoewel het landschappelijk uiteraard wel van grote betekenis kan zijn.

Het (Nederlandse) naaldboutproductiebos beslaat ruim 154.000 ha (59 % van de totale bosoppervlakte), terwijl het loofhoutproductiebos bijna 29.000 ha beslaat (11 %). Verder hebben wij ruim 30.000 ha hakhout en bijna 4700 ha griend.

b) *Bezitsvorm.*

De overheid, waaronder wij de Staat, provincies, gemeenten en overige publiekrechtelijke lichamen moeten verstaan, bezit 37,5 % van het bosareaal, terwijl 58,6 % eigendom is van particulieren. De rest, 3,9 %, behoort aan verschillende verenigingen en stichtingen op het gebied van de natuurbescherming.

Hoe versnipperd ons bosbezit is blijkt wel uit het feit dat het in handen is van meer dan 12.500 eigenaren, waarvan maar liefst 11.000 minder dan 10 ha bezitten, terwijl slechts ruim 300 eigenaren elk meer dan 100 ha hebben.

Als wij kijken naar het aantal boscomplexen, totaal 11.500, dan blijkt dat daarvan niet minder dan ruim 8.000 kleiner dan 5 ha zijn.

c) *Houtsoorten.*

Verreweg de belangrijkste soort in ons naaldbos is de groveden, die 65,5 % daarvan uitmaakt. Daarna komt lariks (11,5 %), douglas (bijna 8 %); de rest bestaat voornamelijk uit fijnspar, Oostenrijkse en Corsicaanse den.

Van onze loofhoutbossen bestaat 46 % uit inlandse eik, 20 % uit populier en ruim 10 % uit beuk; de rest is hoofdzakelijk Amerikaanse eik, berk en es.

d) *Leeftijd.*

Ons bos is in zijn totaliteit gezien nog betrekkelijk jong. Meer dan 55 % is jonger dan 30 jaar, terwijl slechts 10 % 60 jaar of ouder is.

e) *Productie.*

Het naaldbos bevat ruim 12 miljoen m³ hout en heeft een jaarlijkse bijgroei van 760.000 m³. Het loofhoutareaal heeft 2,8 miljoen m³ hout met een jaarlijkse bijgroei van ruim 128.000 m³. Als wij daarbij tellen de houtmassa van niet-productieve bossen, dan komen wij tot een totale spilhoutmassa van ons Nederlandse bos van 16,4 miljoen m³ met een jaarlijkse bijgroei van 937.000 m³. Dit betekent een gemiddelde jaarlijkse aanwas per ha van nog geen 4,5 m³. Dit is vrij laag, deels als gevolg van de arme gronden waarop onze bossen voorkomen, deels door de lage gemiddelde leeftijd, en deels doordat de meer productieve naaldboutsoorten in veel mindere mate aanwezig zijn dan de groveden.

2. *Nederlandse weg- en grensbeplantingen.*

Een ieder die oog heeft voor het Nederlandse landschap, weet welk een belangrijke rol de beplantingen langs wegen en perceelsgrenzen daarbij spelen. Hoewel er landschappen zijn, voornamelijk in het Noorden en het Westen van ons land, die men de typering „kaal” mag meegeven, zijn er vele andere, waar de weg- en grensbeplantingen het beeld volledig bepalen en bovendien een belangrijke rol spelen bij de houtproductie.

Het is daarom een goede gedachte geweest deze beplantingen in de bosstatistiek te betrekken.

Voor de eerste Nederlandse Bosstatistiek werden alle weg- en grensbeplantingen geïnventariseerd. Voor de nu net voltooide tweede statistiek is volstaan met een steekproef van 10 %. Het Staatsbosbeheer achtte deze steekproef voldoende representatief, temeer daar deze opneming zeer gelijkmatig over het gehele land verspreid is.

De totale lengte van deze beplantingen in Nederland bedraagt ongeveer 46.500 km. Als wij de hakhoutwallen (wallen van minder dan 4 m zijn in de bosstatistiek trouwens niet meegerekend) buiten beschouwing laten, blijft 43.261 km over. Hiervan behoort 14 % aan de Staat, 36,9 % aan gemeenten en 32,5 % aan particulieren.

Het grootste deel van onze grens- en wegbeplantingen bestaat uit populier en wilg, namelijk 15.350 km, oftewel 35,5 %.

Van de zomereik hebben wij 12.470 km, d.w.z. 28,8 % van het totaal. De andere houtsoorten zoals Amerikaanse eik, beuk, es en iep, maken elk minder dan 10 % van het totaal uit.

In de periode na de laatste wereldoorlog is het grootste deel van onze huidige weg- en grensbeplantingen aangelegd. Dit blijkt wel uit de afmetingen van de bomen: ruim 47 % van de bomen is dunner dan 20 cm, terwijl 26 % een diameter heeft van 20-30 cm; slechts 2,7 % is 50 cm of dikker.

Hoe belangrijk onze grens- en wegbeplantingen zijn voor onze houtproductie, blijkt uit de houtmassa. Deze bedraagt, hoewel het grootste deel van deze beplantingen nog jong is, ruim 2 miljoen m³.

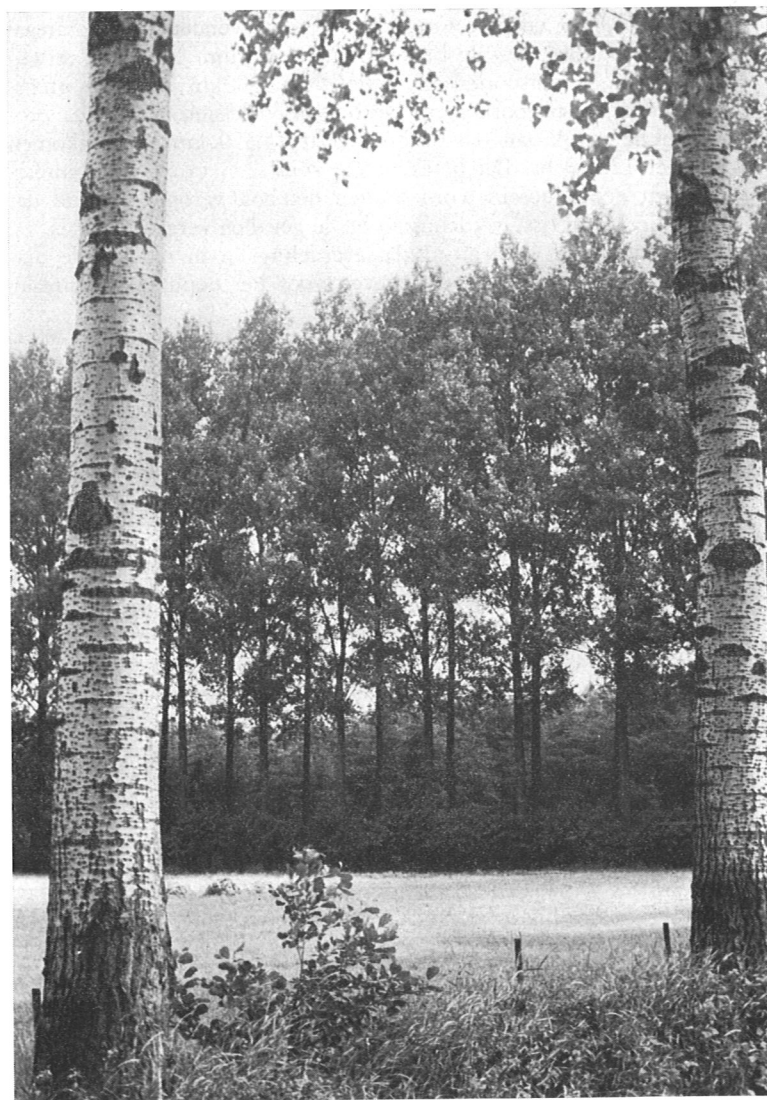
3. *De populier en de wilg in de Nederlandse bosstatistiek.*

Hoewel populier en wilg in de bosstatistiek als één geheel worden behandeld, spreekt het vanzelf dat populier hierin verreweg het grootste aandeel heeft. Men mag zelfs stellen dat de wilg relatief te verwaarlozen is (zie tabel 1). In het vervolg zullen wij dan ook in de meeste gevallen over de populier praten waarbij men dan moet bedenken dat hierin een klein percentage wilg is opgenomen. Men moet onderscheid maken tussen populier in bosverband en populier in grens- en wegbeplantingen. Zoals reeds eerder is meegedeeld, is in de tweede bosstatistiek het bosareaal volledig geïnventariseerd terwijl de weg- en grensbeplantingen via een steekproef van 10 % zijn opgenomen.

Voor velen zal het bekend zijn, voor anderen wellicht verrassend, dat het grootste gedeelte van onze populierenbeplantingen

Populierenlanen leveren een belangrijke bijdrage tot de houtproductie in Nederland.

Foto: Van der Meiden

Vooraf na 1945 is het aantal populierenbeplantingen sterk uitgebreid en kon men op vele plaatsen in ons land dit beeld tegenkomen.

Foto: Kolster

Tabel 1. Leeftijdsklassenverdeling in het populieren- en wilgenbos in Nederland.

Leeftijdsklasse	Populier		Wilg	
	hectare	%	hectare	%
1 t/m 9 jaar	3397	59,4	74	69,2
10 t/m 19 jaar	1467	25,6		
20 t/m 29 jaar	593	10,4		
30 t/m 39 jaar	227	4,0	32	29,9
40 t/m 59 jaar	33	0,6		
60 jaar en ouder	1	—	1	0,9
Totaal	5718	100,0	107	100,0

Van de wegbeplantingen is geen leeftijdsklassenverdeling bekend, wel een indeling in diameterklassen. Ook uit deze laatste, voor populier vermeld in tabel 2, is echter een indruk te krijgen van de leeftijdsklassenverhouding.

Tabel 2. De diameterklassen in bos en weg- en grensbeplantingen van populier en wilg.

Diameterklasse (doorsnede van de boom op 1,3 m hoogte)	Populieren- bos		Wilgen- bos		Grens- en weg- beplantingen van populier en wilg	
	ha	%	ha	%	km	%
Minder dan 20 cm	4.241	74,2	71	66,4	8.008	52,2
20-30 cm	745	13,0	24	22,4	4.545	29,6
30-40 cm	518	9,1	7	6,5	1.965	12,8
40-50 cm	188	3,3	5	4,7	584	3,8
50-60 cm	19	0,3	—	—	174	1,1
60-70 cm	7	0,1	—	—	69	0,5
Meer dan 70 cm	—	—	—	—	2	
Totaal	5.718	100,0	107	100,0	15.347	100,0

Uit tabel 1 en 2 blijkt wel dat een zeer groot gedeelte van de populierenbeplantingen jong is; uit tabel 2 valt af te leiden dat dit nog sterker voor de bossen geldt dan voor de grensbeplantingen. Dit betekent dat ook zonder toeneming van de beplante oppervlakte onze populierehoutproductie nog sterk zal toenemen. Hierop komen wij later terug.

(wordt vervolgd)

INTERESSANTE BEPLANTINGEN

(XI)

Als populierenlanen ouder dan 25 à 30 jaar worden, kunnen ze bij een goede groei een monumentale indruk geven. Helaas moet men constateren dat men steeds minder van die oudere populierenbeplantingen ziet. We moeten wel aannemen dat de zeer hoge prijzen, die tot voor enkele jaren voor populierehout werden betaald, en voorts de daaraan ten grondslag liggende grote vraag naar dit hout, een stimulans zijn geweest om met de kap niet te lang te wachten. Vele beplantingen verdwenen toen na ongeveer 25 jaar of eerder, ook onder omstandigheden waaronder men voordien de populieren langer zou laten staan. Een andere oorzaak van het steeds geringer worden van het aantal imposante populierenlanen zou kunnen zijn dat in de jaren voor en in de laatste wereldoorlog de aanplant van populier sterk is achteruitgelopen. Wij herinneren ons uit gesprekken met prof. Houtzagers, vele jaren geleden, dat deze toen reeds, op grond van die geringe aanplant, voor later een daling van het aantal oude beplantingen en een tijdelijk lagere populierehoutproductie voorspelde. Wij moeten echter wel aannemen dat in deze situatie weer een wijziging zal komen: Na 1945 is op grote schaal populier aangeplant, terwijl de houtprijzen niet

Aanzicht van de populierenbeplanting langs de Langedijk bij Baak.

Foto: Van der Meiden

